



OVALIK KILIKIA'DA BİR ROMA KENTİ: ANAZARBOS (ANAVARZA) ANTİK KENTİ'NİN TURİZM POTANSİYELİ

A ROMAN CITY IN CILICIA PEDIAS: TOURISM POTENCY OF ANAZARBUS ANCIENT CITY

Lale YILMAZ¹

ÖZET

Türkiye, içinde barındırdığı kültürlerin doğayla özümsemişi, her zaman bereket ve umut taşıyan coğrafyasıyla benzersizdir. Anadolu, çağların birikiminin evrensel değerlere dönüştüğü kültürlerarası bir yapıya sahiptir. Türkiye'nin somut ve somut olmayan kültürel varlıkları evrensel değer taşımaktadır. Adana'nın Kozan ilçesine bağlı Dilekkaya köyünde yer alan Anazarbos Antik Kenti, Doğu Akdeniz'in anıtsal yapılarıyla dikkat çeken bir Roma kentidir. Anazarbos, Antik Çağ'da Kilikia Pedias (Ovalık Kilikia) bölgesinde ticari, dini ve yönetsel bakımdan merkezi bir konuma sahip olmuştur. Tıp biliminin farmakoloji alanındaki öncü isimlerinden Dioskorides Anazarboslu'dur.

Günümüzde geniş bir alanı kaplayan antik kentin gün ışığına çıkarılabilmesi amacıyla kazı çalışmaları devam etmektedir. Kent, aşağı kent ve yukarı kent olmak üzere iki bölümde kurulmuştur. Aşağı kentte inşa edilen dini yapılar, zafer takı, hamamlar, sütunlu yollar ve diğer yapılar surlarla çevrilmiştir. Amfitiyatro, tiyatro, stadyum (circus), nekropol alanı ve su kemeri ise surların dışında inşa edilmiştir. Roma imparatorluk dönemine tarihlendirilen amfitiyatro, tiyatro, stadyum yapılarıyla üç ayrı etkinlik yapısı içeren Anadolu'daki birkaç antik kent arasında sayılmaktadır. Yukarı kentte ise çevreye hâkim konumdaki kale yer almaktadır. Özellikle kent planını oluşturan kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu ana caddeleri, surları, bölge genelinde günümüze oldukça sağlam ulaşabilmiş üç kemerli anıtsal Zafer Takı ve Kale yapısıyla özgün nitelikler taşımaktadır. Anazarbos Antik Kenti, 2014 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne kabul edilmiştir. Anazarbos için bölge turizmüne yönelik olarak ilgili kurumların, meslek odalarının, yerel yönetimin ve halkın katılımıyla, bütünleşik ve eğitsel temelli bir anlayışla kapsamlı bir turizm rotası gerçekleştirilebilir.

Geçmişe ait İlkçağ ve Ortaçağ uygarlıklarının izlerini barındıran Anazarbos, günümüze taşıdığı turizm potansiyeli ile Adana ve Doğu Akdeniz bölgesi için önem taşıyan bir merkez konumuna gelecektir.

¹ Dr. Öğr. Üye., Mersin Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü, laleyilmaz@mersin.edu.tr

KAYNAKLAR

- Alishan 1899 Alishan, L., Sissouan ou L'Arméno-Cilicie, Venise-S.Lazare.
- Belcher 2014 Belcher, G., "Values in World Heritage Sites", *Cultural Heritage Ethics: Between Theory and Practice*, (Ed.) C. Sandis, Open Book Publishers, 181-195.
- Bell 1906 Bell, G., "Notes on a Journey Through Cilicia and Lycaonia", *Revue Archéologique*, Quatrième Série, T. 7, 1-29.
- Boniface – Fowler 1993 Boniface, P. – Fowler, P. J., *Heritage and Tourism in the Global Village*, Routledge, New York.
- Buyruk 2016 Buyruk, H., "Konumu ve Geçmişi ile Anavarza", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜ)*, 6, 3, 695-710.
- Buyruk 2018 Buyruk, H., "Anavarza Antik Kenti'nin Bizans Surları", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜ)*, 8, 2, 299-311.
- Cezar 1971 Cezar, M., *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Cicci 2013 Cicci, E. C., "The Bathing Complexes of Anazarbos and the Baths of Cilicia" *Adalya*, XVI, 141-166.
- Çelik 2010 Çelik, A., *Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Dedehayır 2010 Dedehayır, H., *Yerelden Ulusala, Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci*, ÇEKÜL Vakfı, İstanbul.
- De Giorgi 2011 De Giorgi, A.U., "Hellenistic Founders, Roman Builders: Anazarbos in Cilicia", *Hellenismus in der Cilicia Pedias*, (Ed.) Hoffmann, A. Posamentir, R., Sayar, M.H., *BYZAS* 12, 1-18.
- Delehay 1909 Delehay, H., *Les legendes grecques des saints militaires*, Librairie Alphonse Picard, Paris.
- Demirci 2016 Demirci, K., *Bir Hristiyan Mezhebi Olarak Ortodoksluğun Teolojisi*, Ayışığı Kitapları, İstanbul.
- Durukan 2015 Durukan, M., "Anazarbus, Aegeai ve Tarsus Kentlerinin Ticaret Yollarıyla Bağlantısı", *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 1, 1.
- Edwards 1982 Edwards, R. W., "Ecclesiastical Architecture in the Fortifications of Armenian Cilicia", *Dumbarton Oaks Papers*, 36, 155-176.
- Engelmann-Niewöhner 2010 Engelmann, I. – Niewöhner, P., "Bauen nach der Krise: Die Spoliengalerie an der Apsis der Apostelkirche von Anazarbos", D. Kreikenbom, K. – U. Mahler, T. M. Weber, *Krise und Kult: Vorderer Orient Nordafrika von Aurelian bis Iustinian*, Wiesbaden, 109-137.
- Erbay 2016 Erbay, F., "Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi", 17-20 Eylül Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, (Ed.) N. Özel, T. Çakmak, 92-96.
- Ergeç 2001 Ergeç, R., "Anazarbus Antik Kenti ve Nekropolü", *La Cilicie: espaces et pouvoirs locaux (Ile millénaire av. J.-C.-IVe siècle ap. J.-C.)*. Actes de la Table Ronde d'Istanbul, 2-5 novembre 1999, İstanbul, Institut Français d'Études Anatoliennes- GeorgesDumézil, *Varia Anatolica*, 13, 389-410.
- Eskikurt 2014 Eskikurt, A., "7. ve 12. Yüzyıllar arasında Anadolu'yu Kateden Bazı Askeri Seferler ve Güzergâhları", *Tarih Okulu Dergisi*, 7, XX, 33-79.
- Fyall – Garrod 2007 Fyall, A. – Garrod, B., (Ed.) Dallen, T., "Heritage and Tourism", *Managing Heritage and Cultural Tourism Resources*, Ashgate, England.
- French 2014 French, D., *Roman Roads and Milestones of Asia Minor*, 3, British Institute at Ankara, Ankara.
- Fraaze 1976 Fraaze, C. A., "The Christian Church in Cilician Armenia: Its Relations with Rome and Constantinople to 1198", *Church History*, 45, 2, 166-184.
- Girginer vd. 2014 Girginer, K. S., Oyman-Girginer, Ö., Akıl, H., Cevher, M., Aklan, İ., "2012 Taratlı Höyük Kazıları", 35. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 182-196.
- Gough 1952 Gough, M., "Anazarbus", *Anatolian Studies*, 2, 85-150.
- Güçhan – Kurul 2009 Güçhan, N. Ş. – Kurul, E., "A history of the development of conservation measures in Turkey: from the mid 19th century until 2004", *METU Journal of Faculty of Architecture*, 26, 2, 19-44.
- Hançer 2016 Hançer, E., "Kilikya Ermeni Prensliği'nin İkinci Başkenti Anavarza", *ADALYA*, XIX, 283-314.
- Hild – Hellenkemper 1990 Hild, F. – Hellenkemper, H., *Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.
- Hill 1996 Hill, S., *The Early Byzantine Churches of Cilicia and Isauria*, Variorum, Aldershot, Hampshire.

- Hosany-Ekinci-Uysal 2011 Hosany, S. – Ekinci Y. – Uysal, M. “Destination Image and Destination Personality: An Application of Branding Theories to Tourism Places”, *Journal of Business Research*, 59, 638-642.
- Johnson 1958 Johnson, S., *Early Christianity in Asia Minor*, *Journal of Biblical Literature*, 77, 1, 1-17.
- Kadıoğlu 2013 Kadıoğlu, M., “Anazarbos Zafer Takı: Restitüsyon ve Tarihleme Önerisi”, *Orhan Bingöl’e 67. Yaş Armağanı*, (Ed.) G. Kökdemir, Bilgin Kültür Sanat, Ankara, 237-260.
- Kaplan 2015 Kaplan, A., *Hellenistik ve Roma Döneminde Kilikia Pedias (Çukurova) Yerleşimleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- McKercher – Du Cros 2002 McKercher, B. – Du Cros, H., *Cultural Tourism: the Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*, Routledge.
- Langlois 1861 Langlois, V., *Voyage dans Le Cilicie et dans Les Montagnes du Taurus*, Chez Benjamin Duprant, Paris.
- Leslie 2005 Leslie, D., “Sustainability and Environmental management”, *International Cultural Tourism: Management, Implications and Cases*, Routledge, London, 111-121.
- Mietke 1996 Mietke, G., “Survey der Römisch-Frühbyzantinischen Siedlung Bei Akören in Kilikien 1994, XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1, 35-48.
- Mullen 2004 Mullen, R. L., *Expansion of Christianity: A gazetteer of its first three centuries*, Brill.
- Mutafian 2006 Mutafian, C., “La place L’Arménie Cilicienne dans L’Arménologie”, *Iran & Caucasus*, 10, 1, 7-16.
- Novak – Kozal 2015 Novak, M. – Kozal, E. Sirkeli Höyük, 2013 Çalışmaları, 36. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1-16.
- Özbey – Saban 2019 Özbey, V. – Saban, D., “Unesco Dünya Miras Listesi’ne Doğru Anavarza Antik Kenti”, *Art-Sanat*, 11, 299-324.
- Özdemir-Dağıstan 2005 Özdemir-Dağıstan, M. Z., “Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış”, *Planlama*, 31, 20-25.
- Özgenel 2008 Özgenel, L., “A Tale Of Two Cities: In Search For Ancient Pompeii and Herculaneum”, *METU Journal of Faculty of Architecture*, 25, 1, 1-25.
- Özsezgin 1981 Özsezgin, K., *Sanat Üzerine Yazılar*, Cumalı Sanat Galerisi, İstanbul.
- Posamentir 2008 Posamentir, R., “Kulturkontakt Als Impuls Architektonischer Innovation: Austausch Und Inspiration in Anazarbos, Einer Vergessenen Grenzstadt Zwischen Ost Und West.” 89-106, *Austausch und Inspiration: Kulturkontakt als Impuls Architektonischer Innovation; Kolloquium vom 28-30.4.2006, Berlin Anlässlich des 65. Geburtstages von Adolf Hoffmann, Veranstalter Vom Architektur-Referat und der Abteilung Istanbul des DAI*, 9, Philipp Von Zabern Verlag GmbH.
- Posamentir 2011 Posamentir, R., “Anazarbos im Hellenismus”, *BYZAS*, 12, 1-24.
- Posamentir – Sayar 2006 Posamentir, R. – M.H. Sayar, “Anazarbos: ein Zwischenbericht aus der Metropole des Ebenen Kilikien”, *IstMitt* 56, 2006, 317-357.
- Richards 2018 Richards, G., “Cultural tourism: A Review Of Recent Research And Trends”, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21, <http://www.journals.elsevier.com/journal-of-hospitality-and-tourism-management>, Erişim: 16.03.2020.
- Rinschede 1992 Rinschede, G., “Forms of Religious Tourism”, *Annals of Tourism Research*, 19, 51-67.
- Romagosa – Russo 2008 Romagosa, F. – Russo, A.P., “The Advantages of Sharing: A Case Study of the Jewish Heritage Network in Spain”, *Cultural Resources for Tourism: Patterns, Processes and Policies*, (Ed.) Russo, A., Priestley, G. K., Jansen-Verbeke, M., 59-78.
- Sarı 2016 Sarı, E., *Arkeoloji Bilimi*, Nokta E-book Publishing, Antalya.
- Sayar 1999 Sayar, M. H., “Kilikya’da Epigrafi-Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1997”, XVI. Kazı ve Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 409-421.
- Sayar 1999 Sayar, M. H., “Kilikya’da Tanrılar ve Kültler”, *OLBA*, 1, 131-154.
- Sayar 2001 Sayar, M. H., *Tarkondimotos Seine Dynastie, seine Politik und sein Reich*, (Ed.) E. Jean, A. M. Dinçol, S. Durugönül, *La Cilicie: Espaces e Povoris Locaux Table ronde Internationale*, 373-380.
- Sayar 2004 Sayar, M. H., “Kilikya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Çalışmaları 2002”, Kazı ve Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 155-168.
- Sayar 2007 Sayar, M. H., “Mersin, Adana, Osmaniye ve Hatay İlleri 2006 Yılı Yerleşim Arkeolojisi ve Tarihi-Coğrafya Çalışmaları”, *ANMED*, 127-132.

- Sayar 2011 Sayar, M.H., "Kilikya Eskiçağ Tarihi-Coğrafyası ve Yerleşim Arkeolojisi Araştırmaları 2010", 29. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 461-474.
- Sayar – Ercan Sayar, M.H., Ercan, P., "Kilikya Yüzey Araştırmaları 2007", 26. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 75-84.
- Sigala – Leslie 2005 Sigala, M. – Leslie, D., "The future of the past: visions and trends for cultural tourism sector", In: International Cultural Tourism: Management, Implications and Cases, Routledge, London, 234-240.
- Sternberg 1997 Sternberg, E., "The Iconography of the Tourism Experience", Annals of Tourism Research, 24, 4, 951-969.
- Şentürk 2012 Şentürk, A., UNESCO Dünya Miras Listesinde Yer Almanın, Ülke Kültürel Miras Koruma Politikalarına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Taşyürek 1975 Taşyürek, A., "1973 Kilikya Araştırma", Türk Arkeoloji Dergisi, XXII, 1, 117-125.
- Texier 2002 Texier, Ch., Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, (Çev.) A. Suat, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.
- Timothy 1997 Timothy, D. J., "Tourism and the Personal Heritage Experience", Annals of Tourism Research, 24, 3, 751-754.
- Timothy – Boyd 2006 Timothy, D. J. – Boyd, S. W., "Heritage Tourism in the 21st Century: Valued Traditions and New Perspectives", Journal of Heritage Tourism, 1, 1, 1-16.
- Timothy – Nyaupane 2009 Timothy, D. J. – Nyaupane, G. P., Cultural Heritage and Tourism in the Developing World: A Regional Perspective, Routledge, New York.
- Tunçer 2017 Tunçer, M., Düünden Bugüne Kültürel Miras ve Koruma, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Tunçer 2018 Tunçer, M., "Kültürel Miras Olarak Değerlendirilen Türkiye ve Avrupa Kentleri", psikeart, 59, 60-65.
- Uca-Özer 2015 Uca-Özer, S., Destinasyon Yönetimi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Ünal – Girginer 2007 Ünal, A. – Girginer, K. S., Kilikya-Çukurova: İlkçağdan Osmanlılar Dönemi'ne kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji, Homer Kitabevi, İstanbul.
- Vecco 2010 Vecco, M., "A Definition of Cultural Heritage", Journal of Cultural Heritage, 11, 321-324, Erişim: 06.03.2020.
- Yılmaz, Y. 2015 Yılmaz, Y., *Anadolu'nun Gözyaşları*, YEM Yayınları, İstanbul.
- Youngs 1965 Youngs, G. R., Three Cilician Castles, Anatolian Studies, 15, 113-134.
- Yüksek 2014 Yüksek, G., Turizm Destinasyonları, Detay Yayıncılık, Ankara.

İnternet Kaynakları

- "Anavarza Örenyeri" Adana Kültür Turizm Müdürlüğü,
<https://adana.ktb.gov.tr/TR-231426/anavarza-orenierancient-city-of-anavarza.html>, Erişim: 15.0.2020.
- "Büyükşehir Belediyesi Kanunu"
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>,
 Erişim: 17.03.2020.
- "Follow the Camino"
<https://followthecamino.com/en/camino-de-santiago-routes/>
 Erişim: 15.05.2020
- ICOMOS 2020
<http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Icomos&dil=tr>, Erişim: 15.03.2020.
- "Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu"
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf>,
 Erişim: 17.03.2020.
- "St. Paul" Catholic Encyclopedia,
<https://www.newadvent.org/cathen/11567b.htm>
 Erişim: 14.05.2020.
- UNWTO 2020 Guidebook on Sustainable Tourism,

<https://www.unwto.org/EU-guidebook-on-sustainable-tourism-for-development>, Erişim: 13.05.2020.

UNESCO 2020“Ancient City of Anazarbos”, <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5910/> , Erişim: 06.05.2020.

UNESCO 2020“Doęal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme”, <http://www.unesco.org.tr/Home/Page/161?slug=Dünya-Kültürel-ve-Doęal-Mirasının-Korunmasına-Dair-Sözleşme->, Erişim: 15.03.2020.

UNESCO 1977Operational Guidelines For The Implementation of the World Heritage Convention UNESCO World Heritage Centre, whc.unesco.org/opgutoc.htm, Erişim: 11.05.2020.

UNESCO 2011Operational Guidelines For The Implementation of the World Heritage Convention UNESCO World Heritage Centre, whc.unesco.org/opgutoc.htm, Erişim: 11.05.2020.

UNESCO 2019 Operational Guidelines For The Implementation of the World Heritage Convention UNESCO World Heritage Centre, whc.unesco.org/opgutoc.htm, Erişim: 11.05.2020.

UNESCO 2020 “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”, <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>, Erişim: 15.03.2020.

UNESCO 2020 “Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi”, <http://www.unesco.org.tr/Pages/52/19/Somut-Olmayan-Kültürel-Miras-İhtisas-Komitesi>, Erişim: 15.03.2020.

UNESCO 2020“UNESCO Dünya Mirası”, <http://www.unesco.org.tr/Home/Page/149?slug=UNESCO-Dünya-Mirası>, Erişim: 15.03.2020.

UNESCO 2020 “UNESCO Dünya Mirası Listesi”, <http://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-Dünya-Mirası-Listesi>, Erişim: 15.03.2020.

UNESCO 2020 “What is Intangible Heritage”,

<https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>,

Erişim: 15.03.2020.

UNWTO 2020“Tourism and Culture”, <https://www.unwto.org/tourism-and-culture>, Erişim: 05.03.2020.